७

कशाले काय म्हनू नही

बहिणाबाई चौधरी

बहिणाबाई चौधरी (जन्म : १८८०; मृत्यू : १९५१.) 'बहिणाबाईची कविता' हा यांचा कवितासंग्रह प्रसिद्ध आहे. बहिणाबाई अशिक्षित होत्या. त्यांनी आपल्या बोलभाषेत शेतकरी–जीवनाचे दर्शन घडवले आहे. कल्पनेची भरारी व विचारांची सखोलता या दोन गोष्टींचा प्रत्यय त्यांच्या कवितेत येतो. 'कशाले काय म्हनू नही' ही कविता त्यांच्या 'बहिणाबाईची कविता' या कवितासंग्रहातून घेतली आहे.

या कवितेत कवयित्रीने आदर्श मनुष्याची लक्षणे सांगितली आहेत. ती सांगताना तिने ग्रामीण जीवनातील विविध कल्पनांचा किती समर्पक उपयोग करून घेतला आहे पाहा.

बिना कपाशीनं उले
त्याले बोंड म्हनू नही
हरीनामाईना बोले
त्याले तोंड म्हनू नही
नही वाऱ्यानं हाललं
त्याले पान म्हनू नही
नही ऐके हरीनाम
त्याले कान म्हनू नही
पाटा येहेरीवाचून
त्याले मया म्हनू नही
नही देवाचं दर्सन
त्याले डोया म्हनू नही

ज्याच्यामधी नही पानी
त्याले हाय म्हनू नही
धावा ऐकून आडला
त्याले पाय म्हनू नही
येहेरीतून ये रिती
तिले मोट म्हनू नही
केली सोताची भरती
त्याले पोट म्हनू नही
नही वळखला कान्हा
तिले गाय म्हनू नही
जिले नही फुटे पान्हा
तिले माय म्हनू नही
इमानाले इसरला
त्याले नेक म्हनू नही
जन्मदात्याले भोवला
त्याले लेक म्हनू नही
ज्याच्यामधी नही भाव
त्याले भक्ती म्हनू नही
ज्याच्यामधी नही चेव
त्याले शक्ती म्हनू नही.

उले – फुले; मया – मळा; डोया – डोळा; हाय – हाल, गावाची विहीर; रिती – मोकळी; सोताची – स्वतःची; सोताची भरती – स्वार्थ साधणे; नेक – इमानी; भोवला – त्रास दिला.

अभ्यास :

१. या कवितेत कवयित्रीने आदर्श माणसाच्या कोणकोणत्या गुणांचे वर्णन केले आहे?
२. त्यासाठी तिने शेतकरी जीवनातील कोणकोणते दाखले दिले आहेत?
३. पुढील चरणांतील कल्पना स्पष्ट करा :
   (अ) धावा.........पाय म्हनू नही.
   (आ) केली सोताची.........म्हनू नही.
४. या कवितेत आलेल्या ग्रामीण शब्दांची यादी करा व त्यांचे अर्थ समजावून घ्या.